

Підсудність кримінальних справ у Львові у XVI-XVIII ст.

Стаття присвячена дослідженню юрисдикції судів Львова у кримінальних справах в XVI-XVIII ст. Проаналізовано правові акти, що визначають систему і компетенцію судів. Доведено, що судова система Львова в XVI - XVIII ст. була досить складною і запутаною. Жителі Львова в залежності від правового статусу і місця проживання підпадали під юрисдикцію різного права - магдебурського, земського, національних громад. Справи були підсудні міському магдебурзькому суду, гродським, змішаним, складеним, королівським судам і судам вірменської та єврейської націй. Відсутність принципів визначення підвідомчості і підсудності кримінальних справ викликали значні зловживання щодо їх розслідування, судового розгляду та виконання вироку.

Ключові слова: вїйт, вїйтівсько-лавничий суд, складені суди, підсудність, магдебурзьке право, євреї, вірмени.

Постановка наукової проблеми та її значення. Питання організації та діяльності судів, а також підсудності справ були актуальними у Львові в XVI – XVIII ст. Мешканці та гості міста, цехові корпорації прагнули захищати свої права та інтереси за зрозумілим їм правом у суді якому довіряли, а при суворості покарань «власного права» – шукали більш ліберальне право. Органи міської влади, шляхта, національні громади мали власний інтерес. Магістрат, з метою забезпечення правопорядку в місті, вживав заходів до уніфікації судових процедур ліквідовуючи особливості національного права. Суди, переслідуючи меркантильні цілі, приймали до розгляду непідсудні їм справи [1]. Львівські вірмени та євреї, прагнучи зберегти правову та культурну автономію, не бажали підпорядковуватись загальноміським судам. Тому, питання підсудності було предметом постійних правових дискусій та судових спорів.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Організації та діяльності органів міського самоврядування Львова, праву національних громад, правовому статусу громадян присвячено чимало досліджень. Питання джерел міського права, організації міського управління, статусу національних громад, виникнення національних та станових конфліктів були предметом вивчення Я.Дашкевича, Т. Гошко, М. Капралія, М. Кобилецького О. Вінниченка [4; 5; 6; 3; 14; 15; 16; 17; 19; 2]. Функціонування шляхетських судів, покарання за окремі види злочинів згідно з земським і міським правом достатньо ґрунтовно досліджені у працях Н. Старченко, К. Дисої, А. Заяця [24; 25; 26; 7; 8; 10]. Підсудність кримінальних справ у міських судах була предметом досліджень польських науковців М. Міколайчика, В. Урущака [42; 43; 48]. Нажаль, у вітчизняній історико-правовій науці немає подібних досліджень.

Основними завданнями статті є дослідити підсудність кримінальних справ мешканців Львова та встановити коло осіб, котрі підпадали під юрисдикцію міських судів.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У період пізнього середньовіччя та раннього нового часу місто та міщани асоціювалися з так званою громадою (*communitas, gmina*) [11, с. 53]. Члени цієї спільноти, в залежності від обсягу прав, визнавалися повноправними і привілейованими «міщанами-громадянами» (*cives*) або звичайними «мешканцями» (*incolae*) [11, с. 53]. У документах XVIII ст. осіб, які не були повноправними членами громади, називали «*obywatelami*», а повноправних громадян, наділених міським правом – «*mieszczanami*» [11, с. 54]. У судових справах учасники процесу визначалися, як «*mieszczanin*» [34, с. 1, 3.], «*niewierni*» [34, с. 4, 16, 19], «*żyd*» [29, с. 115], «*famatus*» [32, с. 5], «*sławetny pan*» [34, с. 3]. Згідно з практикою, під юрисдикцію кримінальних судів міста підпадали особи, які вчинили злочин у місті чи його околицях, що перебували під юрисдикцією міського права не тільки цього міста, але й інших міст [43, с. 67].

У XVI ст. територія міста Львова складалася з трьох концентричних кругів: а) міста замкненого мурами, валами й ровами, б) передмість – краківського та галицького в) міських сіл [20, с. 15]. З огляду на консервативність міського устрою за магдебурзьким правом, межі Львова практично залишалися незмінними від середини XV ст. до кінця XVIII ст [9, с. 49]. У 1643 р., магістрат Львова доводив, що під його юрисдикцією перебувало 170 ланів [23, с. 267]. За підрахунками М. Капралія, у

другій половині 20-х років XVII ст. на території міста проживало від 21 до 23 тис. осіб, 30-х р. XVIII ст. – 13-14 тис. жителів [14, с. 254]. Окремий правовий статус в межах міста мали юридики, на яких у XVII ст. проживало близько 4,5-5 тис. осіб [18, с. 47]. Передмістя Львова у другій половині XVII-XVIII ст. фактично перебували під кількома юрисдикціями: магістрату та львівських старост [27, с. 17]. З 50-60 р. XVI ст. королі почали надавали шляхтичам, магнатам та вірменським урядовцям земельні наділи при королівському дворі під Високим замком [14, с. 267]. Магнатські палаци і шляхетські двори розташовувалися переважно на вулицях Галицького передмістя, прилеглих до головних доріг в'їзду в місто: Глинянській, Зеленій, Личаківській, Сикстівці, Широкій [27, с. 17-18]. Вірменська та єврейська національні громади мали свої квартали. Про боротьбу за території в місті свідчить виступ тогочасного філософа С. Петриці в 1605 р.: «Вірменам дали вулицю на півночі, на задвірках; однак, вони також забудували свої задвірки, що виходами прорвались майже на Ринок. Кожен кам'яний будинок на Ринку мав свій проїзд на іншу сторону, де вірмени захопили задвірки. (...) Костел Тіла Господнього отців домініканців так затиснули, що вже весь цвинтар забудували, побудували будинки у стіну з костелом біля монастирських воріт...» [6, с. 747-748].

Отже, юрисдикція судів Львова залежала від місця проживання особи у Львові, його станової та національної приналежності.

У XVI-XVIII ст. кримінальні справи, вчинені мешканцями міста чи на території міста, розглядали загальноміські, мішані, складені суди та суди національних громад. Їхня юрисдикція залежала від суб'єкта злочину, ступеня тяжкості, місця вчинення злочину. Система загальноміських судів магдебурзького права Львова почала формуватися згідно з привілеєм короля Казимира III з 1356 р., яким закріплювалися: виключна компетенція в'їта у вирішенні судових спорів; поширення юрисдикції магдебурзького права на всю територію і мешканців міста Львова; принцип паралельної дії норм магдебурзького і звичаєвого права націй, які проживали у Львові; право для представників націй вирішувати спори між собою за власним звичаєвим правом перед в'їтом [21, с. 29]. В'їтові надавалося виключне право «судити, виносити вироки, карати та вирішувати так, як передбачає та вимагає німецьке право». Вірменам, євреям, надавалось право вибору – вирішувати будь-які судові спори між собою відповідно до права своєї нації чи за магдебурзьким правом, однак при головуванні в'їта міста в обох судах. Зазначений привілей чітко не регламентував складу в'їтівського суду міста та національних судів (одноособовий, чи колегіальний), порядку прийняття рішень такими судами. В'їтівський суд (*officium advocatiale*) у Львові був одноособовим судом в'їта, розглядав справи про нанесення легких тілесних ушкоджень, образу словом чи діями (*verbalis et realis*). Засідав щодня в приміщенні ратуші або в'їтівському домі у післяобідній час, від третьої до сьомої години, або довше, коли було багато справ [14, с. 254]. За привілеями 1444, 1472 рр. до юрисдикції міського в'їта віднесено вирішення кримінальних справ пов'язаних з правами не місцевого населення, якщо таке порушення мало місце в межах міста або на торговельних шляхах до Львова, право розшуку злочинців та їх екстрадиції до Львова [21, с. 93, 98, 114]. У 1547 р. король Сигізмунд I скасував право націй вирішувати спори між собою за національним звичаєвим правом [21, с. 288]. Фактично було проведено уніфікацію кримінального законодавства для всіх мешканців Львова.

Головною судовою інстанцією у Львові в XVI-XVIII ст. була лава, яка разом з в'їтом творила в'їтівсько-лавничий суд міста (*Coram advocato et scabinis*) або міський магдебурзький суд (*Judicium civile Magdeburgiense*). У залежності від правового статусу сторін, предмету спору, врешті-решт від часу вчинення правопорушення цей, суд поділявся на потрібний гайний (*iudicium necessarium bannitum*), принагідний гайний або гостинний (*opportuna vel hospitem bannita*), гайний гарячий (нагальний) кримінальний (*iudicium criminale*). Кримінальні справи, у яких злочинець був затриманий безпосередньо на місці вчинення злочину (*in manuali et recenti facto*), розглядав гайний гарячий кримінальний суд у складі в'їта та лавників не пізніше 24 годин з моменту затримання особи або вчинення злочину [21, с. 83]. У справах потрібного гайного суду сторони означені, як «*nobilis*», «*famatus*» [31, с. 77-78, 235, 242, 251, 252], а гайного наглого суду – «*instigator*», «*instigator ciuitatis*», «*inculpatum*», у переважній більшості без вказування на соціальну чи професійну приналежність [30, с. 315, 433, 447, 456]. У 1634 р. *iudicium criminale* виніс смертний вирок шведцю Івану Коробу та підмайстру шевського ремесла Прокопу Живковичу за те, що вони «переховували свавільників та волоцюг і тому рознесли заразу в різних місцях міста і в Краківському передмісті з величезною шкодою для міста і громадян, [тому, що] безпідставно викручувалися і відмовлялися від підкорення владі, праву і юрисдикції», відмовлялися платити земельний чинш провізорам госпіталю Св. Станіслава, встановивши для себе окрему юрисдикцію, відокремлену від міської, покалічили бурмистерських слуг, які виконували функції провізорів. Підсудність справи гайному гарячому суду обґрунтували тим, що у місті існують дві юрисдикції – замкова і міська, а всі інші оселі, двори, дома,

вулиці шляхтичів і духовенства повинні підлягати і підкорятися або замковій юрисдикції, якщо розташовані на замкових ґрунтах, або міській, якщо розташовані на міських ланах і ґрунтах [23, с. 266-277]. У 1641 р. гайний кримінальний суд постановив вирок смерті в справі монаха закону о. Бернардинів Альберта Вірозмеського звинуваченого в підробці документів [33, с. 382-388]. У 1672 р. цей же суд виніс виправдальний вирок у справі мешканки Львова Катерини Рибярки звинуваченої у чаруванні міщанина Краузера [28, с. 432].

Згідно з магдебурзьким правом важливою судовою інстанцією був великий бургграфський суд (*iudicium magnum burgrabie*), який у Львові називався старостинським та поширював свою юрисдикцію на мешканців Підгороддя і шляхетських юридик. З XVIII ст. функціонував Президентський суд [40, с. 63; 17, с. 61]. Цей суд розглядав справи одноособово, вирішував спори що виникали між членами ремісничих корпорацій незалежно від місця проживання та приналежності до нації [34, с. 1-766], переглядав в порядку апеляції рішення цехів [34, с. 2]. Зокрема, в матеріалах судових справ сторони вказуються, як «*uczciwy Wojciech Sawicki mieszczanin (...)*» [34, с. 1], «*sławetny Piotr Kochanowski Magistr konsztu rzeźnickiego (...)*» [34, с. 3], «*niewierna Angela Lewkowa z jednej strony i uczciwy Franciszek Kaczorowski cechmistrz (...)*» [34, с. 4]. Також цей суд розглядав кримінальні справи пов'язані нанесенням легких тілесних ушкоджень [34, с. 2], образою честі [34, с. 4 – 5; 18], дрібні крадіжки («*obwinionym o ekscesu złodziejstwa [...] ukradł grendelorowy żupan taxowany zlt.24*») [34, с. 6].

Спеціальна підсудність встановлювалася щодо звинувачень шляхтичів. Кримінальні справи про тяжкі злочини вчинені ними в межах Львова були віднесені до юрисдикції раецького чи урядового суду [13, с. 19]. Він розглядав кримінальні справи, на спільних засіданнях разом з гродським судом [29, с. 8, 14, 17, 41]. Найчастіше це були справи, пов'язані з організованими бандами. Серед найбільш відомих були угруповання братів Бялоскурських [12, с. 128; 13, с. 196; 39, с. 101], шляхтичів Кршиштофа Стогнева, Копця, Гесмана [45, с. 758]. У 1603 р. раецько-гродський суд розглянув справу шляхтича Григорія Шафранка, який не перебуваючи на жодній королівській службі, «*z swymi pomocnikami okolicznie w wieśkach miejskich i pod przedmieściach wydzieżstwa czeskie ubogim ludziom czynił*» [29, с. 9]; 1606 р. – справу за звинуваченням шляхтича Станіслава Скригельського у вбивстві людей та «*tumult w forcie miejskim i złamanie pokoju pospolitego*» [29, с. 14-26].

Крім загальноміських судів, у Львові функціонували суди національних громад, які частково зберегли свою судовому автономію, та мішані суди. Відомий дослідник історії вірменського права О.Бальцер доводив, що вірмени Львова мали власного вйта та окрему юрисдикцію починаючи з давньоруських часів [36, с. 16]. У 1462 р. вірмени здобули повну судову автономію від міських судів [22, с.140-143], яку скасовано у 1469 р. [22, с. 145-147]. Потім у 1476 і 1493 рр. королями вирішувалася спір щодо судової юрисдикції над вірменами [22, с. 147-150; 157-158]. Фактично до початку XVI ст. кримінальні справи зі звинувачення вірмен та між вірменами розглядалися міським вйтом за участі вірменських старших за звичаєвим правом вірмен [22, с. 145; 149; 158]. У 1510 р. король Сигізмунд I прийняв рішення, яким розділив повноваження між вйтівсько-лавничим та вйтівсько-вірменським судами. Зокрема, до виключної компетенції вйтівсько-лавничого було віднесено чотири категорії справ, що розглядалися за магдебурзьким правом: насильство, вбивство, заподіяння тілесних ушкоджень, крадіжка. До юрисдикції суду вйта та 6 вірменських старших передано усі інші справи, що мали вирішуватись за вірменським правом [22, с. 172-173]. Визначена компетенція підтверджувалася привілеями 1519, 1549, 1563 рр. [22, с. 189; 271; 287]. Питання підсудності кримінальних справ за участю вірмен більш докладно врегульовувалися «Порядком судів і справ вірменського права 1604 р.» [37]. Зокрема, розгляд здійснювали дві судові інституції міський вйт з двома вірменськими старшими та мішаний суд («*sąd wyłożony*»), який складався з міського вйта, лавників та старших вірмен. Ці суди вирішували спори за нормами вірменського права. Право на звернення до цього суду мали вірмени, мешканці Львова та інші особи, які бажали захищати свої інтереси за вірменським правом. *Sąd wyłożony* вирішував справи між вірменами та міщанами Львова, за виключенням чотирьох категорій справ [37, с. 31]. Допуск справи до розгляду здійснював міський вйт за погодженням з двома вірменськими старшими з урахуванням того, до якого права належав відповідач.

У 1686 р. львівські вірмени в результаті тривалої судової тяганини з магістратом отримали від короля Яна III Собеського новий привілей [22, с. 352-375]. Вірменські старші стали титулюватися «вірменськими суддями», а вірменському суду надано право «судити, визначати і вирішувати у всіх будь-яких судових діях та справах, що виникають з обох боків між вірменами чи з вини вірменина, як відповідних своєму судові без будь-якої протидії магістрату або міського суду відповідно до своїх

вірменських статей» [22, с. 373; 13, с. 397-398; 14, с. 193-194]. Вірмени мали власний церковний суд, який формально очолював вірмено-католицький (з 1630 р.) архієпископ або його заступник-офіціал, а фактично влада належала старшим. Домінування світського над церковним було характерною рисою для вірменської церковної організації [5, с. 434]. Старші бажаючи захистити судову автономію та національні традиції від впливу магістрату, вживали всіх можливих засобів для підпорядкування цивільних і кримінальних справ власній юрисдикції. До певної міри йому це вдавалося, з огляду на внутрішню організаційну дисципліну в громаді, невизначеність підсудності справ цього суду. Юридично його статус, як обов'язкової судової інстанції закріпленій не був. Тому, звернення до нього залежало від доброї волі членів громади. На підставі збережених судових матеріалів можна констатувати, що його юрисдикція поширювалася на вирішення шлюбних, сімейних та майнових спорів між вірменами [4, с. 327; 5, с. 424-447]. Він фактично виконував роль полюбовного суду, а його акти визнавалися загальноміськими інституціями [5, с. 435].

Судова юрисдикція кримінальних справах відносно євреїв визначалася королівськими привілеями та актами воєвод. У Львові історично сформувалися дві єврейські громади – одна в середмісті, друга – на краківському передмісті [35, с. 16]. Упродовж тривалого часу громада з передмістя користувалася значно меншим обсягом прав, ніж міська [14, с. 85]. Базові принципи підсудності кримінальних справах за участю євреїв були визначені загальнодержавними та локальними привілеями короля Казимира III з 1334, 1367, 1368-1370 рр. [41, с. 2]. Згідно з привілеями, євреї виключалися з-під судової юрисдикції старост та міських магістратів, їм гарантувалося право апеляції до короля, а християни позбавлялися права звертатись до церковних судів з позовами проти них, встановлювалися процесуальні регламентації для кагальних судів [41, с. 17-22].

У 1367 р. король затвердив локальний статут для євреїв Львова [22, с. 381-388]. За ним єврейське звичаєве право визнавалося джерелом права [47, с. 7], визначалися види деліктів вчинених християнами відносно євреїв та покарання за них, та категорії справ між євреями, які були підсудні кагальному суду. Підсудність кримінальних справ воєводи підтверджувалася листом Сигізмунда Августа з 1551 р. для руського воєводи про зловживання в судочинстві відносно євреїв [46, с. 159-160], королівськими привілеями з 1553, 1569, 1571, 1592, 1694 р. [46, с. 161-167; 47, с. 81-85; 22, с. 431-433; 44, с. 55-66], розпорядженнями воєвод з 1604, 1660, 1691, 1692, 1726, 1751, 1771 р. [35, с. 163-179]. Цими документами нормативно закріплювалася судова автономія у спорах між євреями. Справи між ними належали до юрисдикції суду рабина (церковного суду) [46, с. 173, 179]; справи в яких християнин був потерпілим, а єврей звинуваченим – були підсудні суду воєводи; справи про тяжкі злочини, вчинені євреями, підпадали під юрисдикцію королівського суду; справи, в яких єврей був потерпілою стороною, а християнин звинуваченою – належали до юрисдикції судів права звинуваченого (гродського, вїтійсько-лавничого, церковного).

Кагальні (церковні) суди розглядали справи про релігійні делікти, заподіяння тілесних ушкоджень. Міська і краківська громади Львова мали свої окремі кагальні суди [35, с. 291].

Під судом воєводи розуміли суд уряду підвоєводи (*officium*), суд підвоєводи (*iudicium*) та суд воєводи (*iudicium supremum*) [46, с. 7]. Уряди і суди підвоєводські виконували судові функції від імені воєводи на певній території, тобто виступали його намісниками. Воєвода здійснював нагляд над створеними ним судами, розглядав справи в порядку апеляції, особисто розглядав справи за звинуваченням євреїв у тяжких злочинах [35, с. 322]. Справи про ритуальне вбивство та вбивство були підсудні спеціальному суду (*sąd delegowany*) або королівському суду (*sąd nadworny*) [47, с. 49]. Так, у 1605 р. в справі про звинувачення єврея Сайї у крадіжці церковних речей засідав суд у складі гродського і раецького урядів та воєводи [29, с. 115].

У 1618 р. кілька студентів єзуїтського колегіуму понижили окремі будинки та сплюндрували синагогу на краківському передмісті. Єврейські старші в протесті до міського суду організатором протиправних дій назвали студента колегіуму, шляхтича Яна Каньовського [15, с. 90-91]. Справу розглядав вїтійсько-лавничий суд, який виправдав звинуваченого. Суд мотивував рішення тим, що у перші дні після розбою євреї не згадували його серед організаторів безпорядків, сам Каньовський вини не визнав, заперечив участь у хуліганських діях, речі з синагоги знайшов у болоті на вулиці [15, с. 90-91]. У 1636 р. львівські євреї ініціювали судовий процес у гродському суді за побиття двох євреїв під час сутички між процесією католиків зі Святими Дарами та похоронною єврейською процесією у середмісті Львова. Розгляд справи було перенесено до Люблінського трибуналу, який визнав євреїв винними у сутичці, зневазі Святих дарів та в образі релігійних почуттів християн [15, с. 90-91]. У 1641 р. з ініціативи львівського воєводи справу про звинувачення львівських євреїв у нападі на братство св. Миколая та зневагу святих образів, пошкодження розп'яття, що висіло на стіні,

розглядав складений суд (*judicium compositum*) у складі львівського та рогатинського старост, королівського підчашого, підхорунжого та двох львівських райців [35, с. 325]. Одночасно, священики С. Семьонович та М. П'ятницький заскаржили 40 нападників до старостинського суду. Незважаючи на те, що справа була суду не підсудна, останній виніс заочний вирок смерті євреям Зеліку та Симону, учням обох єврейських синагог, трьом старшим передміського кагалу та 40-ам євреям [15, с. 92]. У 1767 р. в справі за звинуваченням єврея Шмерлі Герцковіча і львівського міщанина Александра Зйолковіча в побиттю фельдфебеля львівського гарнізону Бросця, у корчмі, засідав суд у складі підвоеводи та поручика і охоронця справ гарнізону львівської комендатури Бертранда [46, с. 12].

Висновки дослідження. Підсумовуючи викладене, можна констатувати, що судова система Львова у XVI-XVIII ст. була достатньо складною та заплутаною. Підсудність визначалася з урахуванням станової, релігійної приналежності злочинця та потерпілої сторони, виду та ступеня тяжкості злочину і покарання за нього, місця вчинення злочину.

Судовими інституціями, що розглядали кримінальні справи відносно міщан, волоцюг і жебраків, були потрібний гайний та гайний гарячий кримінальний суди. справи про легкі злочини між членами цехових корпорацій та в самих цехах розглядав суд бурми́стра (президента). справи за звинуваченням шляхтичів у вчиненні злочинів на території Львова, торговельних шляхах до міста були підсудні мішаному суду. Кримінальні справи за звинуваченням вірмен у вчиненні тяжких злочинів були підсудні в'їтківсько-лавничому суду, інші злочини – суду міського в'їта та б вірменських старших, а між вірменами – до львівського вірменського (духовного) суду. Функціонування духовного суду вірмен, на рівні звичаю, сприяло полюбовному вирішенню злочинів між вірменами позасудовими міськими інституціями з одного боку, та породженню конфлікту між вірменською нацією та магістратом, з іншого. Кримінальні справи за звинуваченням євреїв християнами, в залежності від ступеня складності злочину, були підсудні – суду воеводи, складеним судам, а в тяжких злочинах – спеціальному чи королівському суду. справи про легкі злочини між євреями розглядалися судом рабина.

Джерела та література

1. Для прикладу, бурми́стер за участь у розгляді справ в раецькій колегії отримував 15 гривень від кожного позову, за одноособовий розгляд дрібного спору – 1 зл.; в'їт з кожної сторони процесу стягував 27 гривень, за прийняття кінцевого вироку отримував – 3 зл., за допит одного свідка – 1 зл., з ухвали на апеляцію – 1 зл.; лавники за кожну процесуальну дію – 27 гривень, за схвалення кінцевого вироку – 3 зл., від ухвали про допуск апеляції на вирок – 1 зл. За привілеєм 1619 р. короля Сигізмунда III. місто отримувало право на 2/3 судових зборів від кримінальних справ (Капраль М. Функціонування органів влади Львова в XIII-XVIII ст. (Нарис історії інститутів магдебурзького права) / М. Капраль // Український історичний журнал, 2006. – № 5. – С. 113 – 114, 116, 117; Привілеї міста Львова (XIV-XVIII ст.) / Упорядкував М. Капраль. – Львів: МГКО «Документальна скарбниця Львова», 1998. – С. 51-52, 414-416).
2. Вінниченко О. Львів очима сеймикуючої шляхти Руського воеводства (остання чверть XVI – перша половина XVII ст.) / О. Вінниченко // Львів: місто – суспільство – культура: Збірник наукових праць / за редакцією О. Аркуші й М. Мудрого. – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2007. – Т.6: Львів – Краків: діалог міст в історичній ретроспективі // Вісник Львівського університету. – Серія історична. – Спеціальний випуск. – 2007. – С. 122 – 145.
3. Гошко Т. Д. Нариси з історії магдебурзького права в Україні (XVI – початок XVII ст.) / Т. Д. Гошко. – Львів: Афіша, 2002. – 255 с.
4. Дашкевич Я. Р. Львовские армяно-кипчакские документы XVI – XVII вв. как исторический источник / Я. Р. Дашкевич // Вірмени в Україні: дорогами тисячоліть. Збірник наукових праць. – Львів: Вид-во Львівського музею релігії «Логос», 2012. – С. 319-344.
5. Дашкевич Я. Р. Три армяно-кыпчакских записи Львовского армянского духовного суда 1625 г. / Я. Р. Дашкевич // Вірмени в Україні: дорогами тисячоліть. Збірник наукових праць. – Львів: Вид-во Львівського музею релігії «Логос», 2012. – С. 424-447.
6. Дашкевич Я. Р. Армянские кварталы средневековых городов Украины (XIV – XVIII вв.) / Я. Р. Дашкевич // Вірмени в Україні: дорогами тисячоліть. Збірник наукових праць. – Львів: Вид-во Львівського музею релігії «Логос», 2012. – С. 743-786.
7. Даса К. Історія з відьмами. Суди про чари в українських воеводствах Речі Посполитої XVII-XVIII століття / К. Даса. – Київ: Критика, 2008. – 302 с.
8. Даса К. «Дуже небезпечний злочин»: перелюб у міському праві й судах Волинського та Подільського воеводств кінця XVII – XVIII століття / К. Даса // *Theatrum Humanae Vitae*. Студії на пошану Наталії Яковенко. – Київ: Laurus, 2012. – С. 525-534.
9. Долинська М. До питання про площу Львова XIV-XVIII ст. / М. Долинська // Львів: місто – суспільство –

- культура: Збірник наукових праць / за редакцією Олени Аркуші й Мар'яна Мудрого. – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2007. – Т.6: Львів – Краків: діалог міст в історичній ретроспективі // Вісник Львівського університету. – Серія історична. – Спеціальний випуск. – 2007. – С. 46-57.
10. Заяць А. Судочинство в приватних містах Правобережної України у XVI – першій половині XVII століть / А. Заяць // Крізь століття. Студії на пошану Миколи Крикуна з нагоди 80-річчя. – Львів: б.в., 2012. – С. 219-243.
11. Заяць О. Громадяни Львова XIV – XVIII ст.: правовий статус, склад, походження. Монографія. / О. Заяць. – Київ- Львів, 2012. – 558 с.
12. Зіморевич Б. Потрійний Львів: Leopolis Triplex / Б. Зіморевич / Громадська організація «Інститут Львова»; [пер. з лат. Н. Царьова; комент. І. Мицько ; ред. О. Шишка]. – Львів: Центр Європи, 2002. – 224 с.
13. Зубрицький Д. Хроніка міста Львова / МГКО «Документальна скарбниця Львова»; перекл. І. Сварника, комент. М. Капралю. – Львів: Центр Європи, 2002. – 640 с.
14. Капраль М. Національні громади Львова XVI – XVIII ст. (соціально-правові взаємини) / М. Капраль. – Львів: ЛНУ ім. І.Франка, 2003. – 440 с.
15. Капраль М. Антиєврейські заворушення та погроми у Львові XVII – XVIII ст. / М. Капраль // Соціум. Альманах соціальної історії. – К.: Інститут історії України НАН України, 2003. – С. 89-100.
16. Капраль М. Функціонування органів влади Львова в XIII – XVIII ст. (Нарис історії інститутів магдебурзького права) / М. Капраль // Український історичний журнал, 2006. – № 5. – С. 111-130.
17. Капраль М. Люди корпорації: Львівський шевський цех у XVII-XVIII ст. / М. Капраль / Львівське відділення ІУАД ім. М.С.Грушевського НАН України. – Львів, 2012. – 552 с.
18. Кісь Я.П. Промисловість міста Львова у період феодалізму (XIII-XIX ст.) / Я. П. Кісь. – Львів: Видавництво Львівського університету, 1968. – 222 с.
19. Кобилецький М. Магдебурзьке право в Україні (XIV – перша половина XIX ст.): Історико-правове дослідження / М. Кобилецький. – Львів: ПАІС, 2008. – 406 с.
20. Крип'якевич І.П. Львівська Русь в першій половині XVI ст.: дослідження і матеріали / І. П. Крип'якевич // Львівські історичні праці. Джерела, вип. 2. – Львів, 1994. – С. 1 – 101.
21. Привілеї міста Львова (XIV – XVIII ст.) / Упорядкував М. Капраль. – Львів: МГКО «Документальна скарбниця Львова», 1998. – 640 с.
22. Привілеї національних громад міста Львова XIV-XVIII ст.: збірник документів / Упоряд. М. Капраль. – Львів, 2000. – Т. 2: Monumenta Leopolitana (Львівські історичні пам'ятки). – 2000. – 576 с.
23. Соціальна боротьба в місті Львові в XVI-XVIII ст.: збірник документів / Під редакцією Я. П. Кіся. – Львів: Видавництво Львівського університету, 1961. – 444 с.
24. Старченко Н. Честь, кров і риторика. Конфлікт у шляхетському середовищі Волині (друга половина XVI – XVII століття) / Н. Старченко. – К.: Laurus, 2014. – 510 с.
25. Старченко Н. Ув'язнення шляхтича в контексті ставлення до правопорушення (Волинь останньої третини XVI – початку XVII ст.) / Н. Старченко // Patrimonium. Студії з ранньомодерної історії Центрально-Східної Європи. – Т. 1: Ранньомодерна людина: простір – влада – право XVI-XVIII століть. – Київ – Краків: Laurus, Historia Jagellonica, 2015. – С. 72-93.
26. Старченко Н. Scrutinium як інквізиційний елемент у судочинстві Волинського воєводства (70-ті роки XVI – початок XVII століть) / Н. Старченко // Записки Наукового товариства імені Т. Шевченка. Праці історично-філософської секції. – Том ССCLXIV. – Львів, 2012. – С. 171-196.
27. Фелонюк А. В. Передмістя Львова другої половини XVII-XVIII ст.: адміністративно-правовий статус та соціотопографія: автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01 / А.В. Фелонюк ; НАН України, Ін-т українознав. ім. І. Крип'якевича, Ін-т народознав. – Львів, 2009. – С. 17-18.
28. Центральний державний історичний архів України, м. Львів. – Ф. 52, оп. 2, спр. 302.
29. Центральний державний історичний архів України, м. Львів. – Ф. 52, оп. 2, спр. 303.
30. Центральний державний історичний архів України, м. Львів. – Ф. 52, оп. 2, спр. 312.
31. Центральний державний історичний архів України, м. Львів. – Ф. 52, оп. 2, спр. 313.
32. Центральний державний історичний архів України, м. Львів. – Ф. 52, оп. 2, спр. 315.
33. Центральний державний історичний архів України, м. Львів. – Ф. 52, оп. 2, спр. 384.
34. Центральний державний історичний архів України, м. Львів. – Ф. 52, оп. 2, спр. 590.
35. Bałaban M. Dzielnica żydowska jej dzieje i zabytki / M. Bałaban. – Lwów, 1909. – 100 s.
36. Balzer O. Sądownictwo ormiańskie w średniowiecznym Lwowie / O. Balzer. – Lwów, 1909. – 187 s.
37. Balzer O. Porządek sądów i spraw prawa ormiańskiego z r. 1604 / O. Balzer. – Lwów, 1912. – 64 s.
38. Czołowski A. Pogląd na organizację i działalność władz miejskich do 1848 r. / A. Czołowski // Miasto Lwów w okresie samorządu (1870 – 1895). – Lwów, 1896. – S. XXIII – LXXXIV.
39. Chodynicki J. Historia stołecznego królestw Galicyi i Lodomeryi miasta Lwowa od założenia jego aż do czasów terażniejszych / J.Chodynicki. – Lwów, 1829. – 466 s.
40. Groicki B. Porządek sądów i spraw miejskich prawa majdeburskiego w Koronie Polskiej / B. Groicki. – Warszawa, 1953. – 259 s.
41. Gumplowicz L. Prawodawstwo Polskie względem Żydów / L. Gumplowicz. – Kraków, 1867. – 176 s.
42. Mikołajczyk M. Wszczęcie postępowania karnego przed sądami miejskimi w Polsce XVI – XVIII wieku / M. Mikołajczyk // Czasopismo Prawno-Historyczne, Poznań, 2005. – Tom LVII. – Zeszyt 1. – S. 55-112.
43. Mikołajczyk M. Proces kryminalny w miastach Małopolski XVI – XVIII wieku / M. Mikołajczyk. – Katowice:

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2013. – 620 s.

44. Kapral M. Przywileje królewskie dla lwowskich Żydów w XIV-XVIII wieku. Przegląd źródłoznawczy / M. Kapral // Studia Judaica, 2001. – №1- 2 (7-8). – S. 55-66.

45. Karpiński A. Przestępczość we Lwowie w końcu XVI i w XVII wieku / A. Karpiński // Przegląd historyczny, 1996. – T. 87. – № 4. – S. 758-762.

46. Pazdro Z. Organizacja i praktyka żydowskich sądów podwojewódzińskich w okresie 1740-1772 r. Na podstawie lwowskich materiałów archiwalnych / Z. Pazdro. – Lwów, 1903. – 295 s.

47. Schorr M. Żydzi w Przemysłu do końca XVIII wieku / M. Schorr. – Lwów, 1903. – 95 s.

48. Uruszczak W. Proces czarownicy w Nowym Śączu w 1670 roku. Z badań nad miejskim procesem karnym czasów nowożytnych / W. Uruszczak // Historia prawa. Historia kultury. Liber memorialis Vitoldo Maisel dedicatus. – Poznań, 1994. – S. 193-203.

Билостоцкий С. Подсудность уголовных дел во Львове в XVI-XVIII вв. Стаття посвящена исследованию юрисдикции судов Львова по уголовным делам в XVI – XVIII вв. Проанализированы правовые акты, определяющие систему и компетенцию судов. Доказано, что судебная система Львова в XVI – XVIII вв. была достаточно сложной и запутанной. Жители Львова в зависимости от правового статуса и места жительства подпадали под юрисдикцию разного права – магдебургского, земского, национальных общин. Дела были подсудны войтовско-лавничему, городскому, смешанным, сложенным, королевским судам и судам армянской и еврейской наций. Городским судам были подсудны дела мещан. Суд бурмистра рассматривал дела о легких преступлениях. Раецко-городский суд рассматривал дела по обвинению шляхты в совершении преступлений на территории Львова. Армяне подпадали под юрисдикцию мешаных судов. Евреи были исключены из-под юрисдикции городских судов и подпадали под юрисдикцию воеводских, сложенных, королевских судов и суда Рабина. Отсутствие принципов определения подведомственности и подсудности уголовных дел вызывали значительные злоупотребления в отношении их расследования, судебного разбирательства и исполнения приговора.

Ключевые слова: войт, войтовско-лавничий суд, смешанные, сложенные суды, подсудность, магдебургское право, евреи, армяне.

Bilostotski S. Jurisdiction of Criminal Cases in Courts of Lviv in XVI-XVIII Centuries. The article is devoted to the study of jurisdiction of Lviv courts in criminal cases in the XVI - XVIII centuries. It analyzes legal acts that determine the system and the competence of the courts. It is proved that the judicial system in Lviv in XVI - XVIII centuries was quite complicated and confusing. Residents of Lviv, depending on the legal status and place of residence, fell under the jurisdiction of different laws – Magdeburg, Zemsky, laws of national communities and accordingly the criminal cases were the jurisdiction of the city Magdeburg trial, urban, mixed, municipal, royal courts and the courts of the Armenian and Jewish nations. Municipal courts had the jurisdiction over cases of burghers. Court of bailiff examined cases of light offenses. Armenians fell under the jurisdiction of the mixed courts. Jews were excluded from the jurisdiction of municipal courts and fell under jurisdiction of the provincial, composed, royal courts and the Court of Rabin. The absence of principles for determining jurisdiction of criminal cases caused considerable abuses against their investigation, the trial and execution of the sentence.

Key words: viyt, Magdeburg city court, mixed and composed courts, Jurisdiction, Magdeburg Law, Jews, Armenians.

УДК [340.12:342ю7](477ю82)(091)“192/193”

С. Булавіна

Об’єктивні та суб’єктивні чинники соціальної та етнорелігійної структури населення Волинського воєводства у 20-30 роках ХХ століття

У статті проаналізовано об’єктивні та суб’єктивні чинники соціальної та етнонаціональної структури населення Волинського воєводства у 20-30-х роках ХХ ст., підкреслено, що серед представників 34 національностей, які проживають на території воєводства, переважали українці та православні віряни,